

ლევან ახვლედიანი

კითხვის დასმის სტრატეგიები

ნაწილი I

წინამდებარე სტატიაში გაგაცნობთ კითხვის დასმის სტრატეგიებს. ამ სტრატეგიების გამოყენება მასწავლებელს საშუალებას მისცემს, მოსწავლეებს ანალიზისა და შეფასების უნარი განუვითაროს და სწავლის მოტივაცია აუმაღლოს. ამავე დროს, კითხვის დასმის სტრატეგიები პედაგოგს მოსწავლეთა ობიექტურ შეფასებაში დაეხმარება.

როგორ ვისწავლოთ კითხვის დასმა

კითხვები საჭიროა იმისთვის, რომ უკეთ შევძლოთ გარე სამყაროში ორიენტირება. ალისონ კინგის თქმით, „მას, ვისაც შეუძლია კითხვის დასმა, შეუძლია აზროვნებაც“, ხოლო „კარგი კითხვა“ ისაა, რომელიც ალტერნატიული პასუხების შესაძლებლობას იძლევა. კითხვის დასმა პრობლემის ფორმულირების საშუალებას წარმოადგენს.

ჩვენს მოსწავლეებს შორის გაბატონებულია აზრი, რომ ნებისმიერ შეკითხვაზე არსებობს „სწორი პასუხი“ და თუ კარგად ისწავლეს, დასმულ კითხვაზე პასუხს ყოველთვის იპოვიან. სწორედ ამგვარი მიდგომა ბადებს მოსწავლეებში უსიამოვნო განცდას, როდესაც ისინი ვერ ახერხებენ დასმულ კითხვაზე პასუხის გაცემას. ამიტომ საჭიროა იმ წესების დაცვა, რომლებიც ამგვარ პრობლემას აგვარიდებს:

* სიტუაცია, როდესაც მოსწავლეს არ შეუძლია კითხვაზე პასუხის გაცემა, შეიძლება ჩავთვალოთ ნორმალურად;

* მასწავლებელმა უნდა გამოიყენოს რაც შეიძლება მეტი ღია, შემოქმედებითი კითხვა, რომლებიც მრავალი ალტერნატიული პასუხის გაცემის შესაძლებლობას იძლევა და რომლებიც შემდგომი დისკუსიისკენ არის მიმართული.

* მოსწავლეებს უნდა ჰქონდეთ არჩევანი და ეს არჩევანი მათ თვითონვე უნდა შექმნან. მასწავლებელმა სწავლების ისეთი ფორმა უნდა გამოიხატოს, რომ მოსწავლეებმა თვითონ შექმნან კითხვების „ბანკი“, რომლებიც კვლევისა და მასალის შესწავლისკენ იქნება მიმართული.

გთავაზობთ სტრატეგიას, რომელიც მოსწავლეებში კითხვის დასმის უნარის გამომუშავებას ისახავს მიზნად.

„კითხვითი სიტყვები“

ეს სტრატეგია გამოიყენება იმ დროს, როდესაც მოსწავლეებს უკვე აქვთ გარკვეული წარმოდგენა საკვლევი თემის შესახებ და მეტ-ნაკლებად ერკვევიან შესასწავლი მასალის საბაზო ცნებებში. „კითხვითი სიტყვები“ ეხმარება მათ, შექმნან ე.წ. „ინტერესთა ველი“

მასწავლებელი სთხოვს მოსწავლეებს, გაიხსენონ ძირითადი ცნებები, რომლებიც თემასთან არის დაკავშირებული ან ტექსტშია მოცემული და ჩაწერონ ისინი ორგანიზაციული ცხრილის მარჯვენა ნაწილში. (იხ. ცხრილი). მარცხენა ნაწილში კი მოსწავლეებმა უნდა ჩაწერონ კითხვითი სიტყვები (არანაკლებ 8-10-ისა). ამის შემდეგ 5-7 წუთის განმავლობაში მათ უნდა ჩამოაყალიბონ რაც შეიძლება მეტი კითხვა, რომლებშიც შეაზავებენ ცხრილის ორივე ნაწილის ელემენტებს. ეს სამუშაო შეიძლება შესრულდეს როგორც ინდივიდუალურად, ასევე წყვილებში.

ერთი პირობა: მოსწავლეებმა არ უნდა იცოდნენ პასუხები საკუთარ კითხვებზე (რა საჭიროა კითხვა, თუ პასუხი ცნობილია?!). ასე რომ, შეიქმნება რამდენიმე სია სრულიად განსხვავებული შეკითხვებისა.

ცხრილი

კითხვითი სიტყვები	თემის ძირითადი ცნებები
როგორ?	
რა?	
სად?	
რატომ?	
რამდენი?	
საიდან?	
როგორი?	
რა გზით?	
როგორი ურთიერთკავშირი?	
რისგან შედგება?	
რა დანიშნულება აქვს?	
და სხვა	

ამის შემდეგ მასწავლებელი სთხოვს მოსწავლეებს, განიხილონ საკუთარი ცხრილები და აირჩიონ ორი (შეიძლება 3-4) ყველაზე საინტერესო (პროდუქტიული,

მოულოდნელი, პრობლემური და სხვა) კითხვა. სანამ მოსწავლეები თავის ნამუშევრებს წარუდგენენ ჯგუფს ან მთელ კლასს, მათ უნდა ახსნან, რა კრიტერიუმებზე დაყრდნობით მიიღეს გადაწყვეტილება.

1. შესაძლოა, ყველამ უცხად ვერ გასცეს არგუმენტებული პასუხი. ამ შემთხვევაში მასწავლებელს შეუძლია ჩაიწეროს ეს კითხვები, რათა მომავალში ისევ დაუბრუნდეს მათ.

2. თუ მასწავლებელი სამუშაოს გაკვეთილის ბოლოს ატარებს, შეიძლება, შემდეგი გაკვეთილი სწორედ ამ კითხვების საფუძველზე დაიგეგმოს.

3. შესაძლოა, ამგვარი სამუშაოს ჩატარებისას დაგროვდეს ძალიან ბევრი ან ზოგადი ხასიათის კითხვა. ეს კითხვები მასწავლებელმა უნდა შეინახოს და პერიოდულად დაუბრუნდეს მასალის უფრო ღრმად შესწავლის მიზნით. ამავე დროს მას ექნება საშუალება, მიიღოს ობიექტური ინფორმაცია იმის თაობაზე, რა თემები და საკითხები აინტერესებთ მოსწავლეებს.

სტრატეგია “6W”

პატარა ბავშვები ხშირად სვამენ შეკითხვას „რატომ?“ ეს იმით აიხსნება, რომ მათ მეტის გაგება სურთ მათთვის საინტერესო მოვლენის შესახებ.

დაახლოებით ამგვარი ხასიათის სტრატეგიას წარმოადგენს “6W”. ამ სტრატეგიის მიზანია:

* განვუვითაროთ მოსწავლეებს კითხვის დასმის უნარი;

* მოსწავლეებმა მიაგნონ ისეთ სიტყვიერ კონსტრუქციებს, რომლებიც მათ ადეკვატური პასუხის გაცემისა და რთული სიტუაციიდან თავის დაღწევის საშუალებას მისცემს.

რატომ ჰქვია სტრატეგიას “6W”? W ინგლისური კითხვითი სიტყვის Why-ის საწყისი ბგერაა, ხოლო სიტყვა Why ნიშნავს: „რატომ? რა მიზეზით?“

სტრატეგიის აღწერა: აქტივობის დაწყებამდე მასწავლებელი სთხოვს მოსწავლეებს, რვეულში ან ფურცელზე დახაზონ ცხრილი, რომელიც ორი გრაფისგან შედგება (იხ. ცხრილი).

მასწავლებელი ყოფს მოსწავლეებს წყვილებად. წყვილის ერთი წევრი მეორეს უსვამს კითხვას, რომელიც იწყება სიტყვით „რატომ?“, ხოლო მეორე პასუხობს. მისი პასუხი იწყება კონსტრუქციით: „იმიტომ, რომ“. ამ აქტივობის დროს უნდა დაისვას მინიმუმ 6 შეკითხვა, თუმცა შეიძლება კითხვების რაოდენობა გაიზარდოს, ხოლო პასუხები არ უნდა განმეორდეს.

თითოეულ კითხვას და პასუხს მოსწავლეები ცხრილის მარცხენა გრაფაში იწერენ. თუ პასუხის გამცემმა მოსწავლემ კითხვას პასუხი ვერ გასცა, ეს კითხვა ცხრილის მარჯვენა გრაფაში უნდა ჩაიწეროს. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ამ სტრატეგიის წარმართვისთვის აუცილებელია, მოსწავლეებს გარკვეული წარმოდგენა ჰქონდეთ თემის შესახებ.

აქტივობის დასრულების შემდეგ რამდენიმე საინტერესო, პასუხგაუცემელი კითხვა მასწავლებელმა შეიძლება მთელი კლასის განსჯის საგნად აქციოს, რაც საინტერესო დისკუსიის საწინდარი გახდება.

ამ სტრატეგიის უკეთ გასაგებად მოგვყავს მაგალითი:

კითხვები და პასუხები	გაუცემელი პასუხები: „იმიტომ“
<p>კითხვა: რატომ დაიპყრეს საქართველო მონღოლებმა?</p> <p>პასუხი: იმიტომ, რომ საქართველო იყო დასუსტებული.</p> <p>კითხვა: რატომ იყო საქართველო დასუსტებული?</p> <p>პასუხი: იმიტომ, რომ მეფის ხელისუფლება იყო სუსტი;</p> <p>კითხვა: რატომ იყო მეფის ხელისუფლება სუსტი?</p> <p>პასუხი: იმიტომ, რომ ფეოდალები არ ემორჩილებოდნენ მეფეს;</p> <p>კითხვა: რატომ არ ემორჩილებოდნენ ფეოდალები მეფეს?</p> <p>პასუხი: იმიტომ, რომ მათ უნდოდათ საკუთარი ძალაუფლების გაძლიერება და ა. შ.</p>	<p>კითხვა: რატომ უნდოდათ ფეოდალებს საკუთარი ძალაუფლების გაძლიერება?</p> <p>პასუხი: იმიტომ,</p>

„მსხვილი და წვრილი“ შეკითხვები

გთავაზობთ ცხრილს, რომელიც საშუალებას მოგცემთ, უკეთ გაიგოთ ამ სტრატეგიის არსი.

„მსხვილი“ შეკითხვები	„წვრილი“ შეკითხვები
ამ გრაფაში მოსწავლეებმა უნდა ჩაწერონ	ამ გრაფაში მოსწავლეებმა უნდა ჩაწერონ

<p>იმ ტიპის ღია შეკითხვები, რომლებიც ღრმა, „გაშლილ“ პასუხებს მოითხოვს. მაგ., რა გავლენას ახდენდა პირველყოფილ საზოგადოებაზე კლიმატის ცვლილება?</p>	<p>იმ ტიპის შეკითხვები, რომლებიც ერთმნიშვნელოვან, (შესაძლებელია „ფაქტობრივ“) პასუხს მოითხოვს. მაგ., რა ჰქვია ბერძნულად ქვის ხანის უძველესს ეპოქას?</p>
---	--

ეს სტრატეგია გამოიყენება შემდეგ შემთხვევებში:

* *ურთიერთგამოკითხვის ორგანიზებისთვის* - თემის შესწავლის შემდეგ მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს ამ თემაზე სამი „მსხვილი“ და „წვრილი“ შეკითხვის ჩამოყალიბებას. ამის შემდეგ მოსწავლეები ცხრილში ჩაწერილ კითხვებს უსვამენ ერთმანეთს.

* *შესასწავლ თემაზე საუბრის დასაწყებად.* თუ მასწავლებელი უბრალოდ იკითხავს: „რა გაინტერესებთ ამ თემის შესახებ?“ - დიდია ალბათობა, მოსწავლეთა პასუხი მოუფიქრებელი და უაზრო იყოს, მაგრამ თუ მასწავლებელი წინასწარ მინილექციას ჩაატარებს ან გააცნობს მოსწავლეებს საკითხავ მასალას და შემდეგ სთხოვს მათ თითოეულ გრაფაში თუნდაც ერთი კითხვის ჩაწერას, შესაძლოა, ამ კითხვებმა უკეთ დაანახვოს მასწავლებელს შესასწავლი თემის ძირითადი მიმართულებები, რომლებიც მოსწავლეებს აინტერესებთ.